

A hetvenéves Budapest

Az 1943. esztendő Budapest hetvenéves jubi leumát hozza. A jubileumi esztendőre a kultúrában olyan magasra emelkedett budapesti közönségnek ismernie kell a három városból egy várossá lett Budapest történetének azt a részét, amely az egyesítési törekvésekre vonatkozik. A MAGYAR FŐVÁROS igyekszik „A hetvenéves Budapest” címmel rövid foglatban sorozatba tömöríteni az érdekes és megismerésre méltó történeti adatokat.

XVIII.

Pest város ellenvetései

Steiger Gyula indítványára a kormány törvényjavaslatát egy bizottság vette tárgyalás alá, amelyet Pest város közgyűlése küldött ki. Ennek elnöke Gerlóczy Károly tanácsnok volt, tagjai pedig Kammermajer Károly tanácsnok, Steiger Gyula, Királyi Pál, Széher Mihály, Tavaszy Endre, Horváth Károly, Weisz Bernát és Simon Flórent képviselő, Barna Zsigmond főjegyző, Csengey Endre t. főügyész és Faller József főszámvevő.

Az ő előterjesztésüket Pest város közgyűlése november 25-én tárgyalta és azt minden vonatkozásban magáévá tette. Kimondta a közgyűlés, hogy Pest város közönsége négy, a törvényjavaslatban szereplő elvet nem tehet magáévá. Éspedig:

1. az I. fejezetben Pestnek Budával rögtönös és tényleges egyesítése,

2. a III. fejezetben a törvényhatósági bizottság tagjainál a virilis szavazóknak felállítását,

3. a IV. fejezetben az összes tisztviselők számára biztosított, részint szavazási, részint szólási jog, és

4. az V. fejezetben felállított főispáni intézmény életbeléptetése.

Pest városa nem kívánja az azonnali, a rögtönös tényleges egyesítést, amelyet a törvényjavaslat, mint megtörtént tény mond ki. „Mert vannak — mondja a felirat — fontos okok, legalább Pest városa részéről és lesznek kétségtelenül Buda részéről is, melyek óvatosságra intenek és amelyeknek gyakorlat által előbb meg kell szüntetniök.” Az a

véleménye Pest városának, hogy a rendezést mindenekelőtt törvények által kell megállapítani és csak azután kell a közigazgatás útján végrehajtani. Az egyesítést viszont mindenekelőtt közigazgatási úton elő kell készíteni és az egyesítést mint tény, csak ezután lehet törvényben kimondani. Aztán mintegy mentegetőzve mondják: „Mindezeket nem azért láttuk szükségesnek felhozni, mintha ezek által az egyesítés lehetősége volna megbizonyítandó, hanem csak azért, hogy rámutassunk azon akadályokra, melyek elhárítandók, mielőtt az egyesítés tényleg létrehozhatnák.”

A virilista rendszert egyenesen káros következménynek tartják, mert az értelmiség rovására megy. Hiszen a főváros értelmisége nem a nagyvagyoni osztályában, hanem a társadalom minden rétegében, főképpen a középosztályban található.

A tisztviselőknek a közgyűlésben való részvételi és felszólalási joga ellen természetesen tiltakozik Pest városa. Hiszen tényleg neveléses volna, ha a kezelési és szakhivatalokba tartozó nagyszámú tisztviselő, ahelyett, hogy munkáját végezné, az évnék egyhatod részét közgyűlésen töltené.

Főispáni méltóság felállítását nem tartja Pest városa összegegyeztethetőnek a demokratikus alapon álló alkotmányos kormányformával. De haszna sem lesz a kormánynak belőle, mert „a főispánnak támogatásából a kormány nem fog több erőt méríteni, mint saját leirataiból”.

XIX.

Buda védekezik, Ó-Buda megszólal

Buda-város 1871 májusában bizottságot küldött ki a a municipiáló törvényre vonatkozó észrevételek megtételére. A bizottság megvárta, amíg a törvényjavaslatról hiteles szöveget kap. A bizottsági jelentést, amelyet Alkér Gusztáv tanácsnok, Andaházy László, Plesskott Henrik és Balásy Antal írtak alá, elmondja Buda kifogásait.

Először is tiltakozik a főispáni méltóság kreálása és a virilis szavazás ellen. De egyébként is „az egész törvényjavaslatot a legridegebb összpontosítás szelleme lengi át.” A bizottmány két tagja, Alkér és Plesskott, az egyesítést elfogadta, kettő, Andaházy és Grubár feltétlenül visszautasította. Jobb szerettek volna ezek az urak, ha szabad akaratából egyesült volna a két város. De az egyesítésnél „csak Buda hozandó áldozatot, mivel Buda nemcsak fővárosi címét, fényes multjának az egyedüli maradványát, hanem municipiáló önállóságát is veszteni, mely Pestnek szellemi és anyagi túlsúlyánál fogva mindig biztosítva marad.”

Ezek után a budai bizottság részletesen, igen komolyan tárgyalja a sorsdöntő kérdéseket.

Közben Mattyus Arisztid dr. (1871. dec. 13.) indítványt tett, hogy az egyesítendő városok vagyoni érdekei ügyében tanácskozási bizottságot küldjenek ki. Azt kívánta, hogy Pest város küldjön ki egy tizenkéttagú bizottságot és szólítsa fel ugyanerre Budát és Óbudát is. Ennek a bizottságnak a feladata: meghatározni a három város vagyoni érdekeinek egyeztetését, javaslatot tenni a három város vezetésének leendő formájához és a többi függő kérdés elintézésére.

A közös gyűlés a Mattyus-féle indítványt elfogadta és Széher Mihály városi képviselő elnöklésével Haris Sándor, Havas Ignác, Mattyus Arisztid, Matolay Elek, Steiger Gyula, Sztupa György, Vetsey Sándor képviselőket, továbbá Gerlóczy Károly tanácselnököt, Csengey Endre főügyészt, Faller József főszámvevőt és Ince György főmérnököt, mint bizottmányt küldte ki. Ez a bizottmány azt az utasítást kapta, hogy Buda és Óbuda városok részéről kiküldendő bizottmányokkal együtt közösen tanácskozzék és a három város miként való egyesítésére, vagyoni érdekeinek kiegyenlítésére, a közigazgatás vezetésére, a közigazgatási terhek viselésére és végre a közjövödelmek és javadalmak kezelésére nézve a többi kiküldöttel egyetértőleg javaslatot készítsen és azt terjessze a közgyűlés elé.

1871. december 28-án szól bele először a kérdésbe Óbuda, amelynek közgyűlése ezen a napon felirattal fordult az országgyűléshez. „Óbuda korona mezőváros” őszintén bevallja, hogy „magát biztossággal tájékozni csakugyan nem képes azíránt, ha vajjon a célzott egyesítésből reá előny, vagy hátrány származand-e”. Az egyesülést azonban szívesen fogadja. Csak azt szeretné, hogy az egyesülés ne legyen a törvény által való ráparancsolás, hanem a három város érdekeinek egymásközt való megtárgyalása után történjék meg.

Van egy pár kívánsága is Óbudának a kormány javaslatával szemben, ezek a kívánságok azonban körülbelül egyeznek a másik két város kifogásaival. „Városi községünk — mondják például — a rendőrségnek államköltségen való kezelését szívesen veszi, azonban határozottan idegenkedik a leg több adót fizetők előjogainak és a főispánságnak a fővárosbail beültetések és meghonosításától, mint amely intézmények a főváros viszonyainak nemcsak meg nem felelnek, de sőt az e viszonyokból fejlődő szabadabb szellem követelményeivel ellenkeznek.”

Egyetlen külön ügye van Óbudának, erről a törvényjavaslat is intézkedik, amelyben szó van a magyar kir. kincstár és Óbuda mezőváros között létező királyi kisebb haszonvételek és javadalmak rendezéséről és megváltásáról. Óbuda azt kéri, hogy a királyi haszonvételeket és javadalmakat a főváros javára egyszerűen szüntessék meg, hogy „e javadalmak a váltásági arányosítás tekintetében akadály tárgyát ne képezzék.” Elpanaszolják még azt is, hogy az óbudai házak szerény és szegényes épületek, sokkal kisebb jövedelmet hoznak, mint a másik két városban lévő házak. Ezért azt kéri, hogy a házbérjövödelmi adó tovább is a régi alacsonyabb osztályba soroltassék.

Érdemes ennek a szép feliratnak utolsó sorait külön kiemelni:

„Ezek azon főpontok tisztelt Képviselőház, melyekre nézve a törvényjavaslatot hiányosnak találván, idevonatkozó észrevételeinket a tisztelt Ház jóakarata és igazságosságába helyezett bizalommal megtenni, s e hiányok pótlására alázatos kérelmünket — kellő méltányoltatás reményében — előterjeszteni bátoroktunk. Hódoló tisztelettel lévén Ó-Budán, 1871. december 28-án.”